

PARÁDI József A Magyar Királyság határrendőrsége

A Magyar Királyi Határrendőrség az ország határőrizetének vezető testületeként funkcionált. A magyar határőrizeti modell lényegét tekintve a nyugat-európaihoz sorolható, hiszen békeidőben rendvédelmi testületekkel valósították meg a határok őrzését. Szemben a kelet-európai modellel, ahol békeidőben is katonai erővel végezték a határok őrzését. Azonban a nyugati és a keleti határőrizet is absztrakció, hiszen azon belül az egyes országok eltérő módon valósították meg konkrét határőrizetüket. Olaszországban például a pénzügyőrség, az Osztrák Császárságban csendőrség, a Magyar Királyságban pedig az önálló rendőri szervezet a Magyar Királyi Határrendőrség töltött be vezető szerepet a határőrizetben.¹

A Magyar Királyi Határrendőrség létrehozásának több oka volt. A magyar határőrizeti modellt az jellemezte, hogy a nemzeti rendvédelmi testületek határmenti alakulatai láttak el olyan határőrizeti részfeladatokat, amelyek összhangban álltak alaptevékenységükkel. Szükségessé vált olyan szervezet kialakítása, amely összehangolhatta a magyar határőrizetben részt vevő rendvédelmi testületek határőrizeti teendőit, illetve bizonyos határőrizeti feladatokat maga is elláthatott. E szervezet volt a Magyar Királyi Határrendőrség.²

Bár csupán becsülhető a Magyar Királyságból kivándorlók száma, azonban az a létszám mindenképpen több milliót – megközelítőleg mintegy négy millió főt – tehetett ki, amely a csaknem 20 millió fős ország lakosságának akkor is jelentős része, ha figyelembe vesszük, hogy ez a létszám több évtized során jött létre. Azért állapítható meg csupán nagyságrendileg a kivándorlók száma, mert a kivándorlókról hivatalos statisztikákat csupán a XIX. század végétől vezettek, másrészt pedig a nyitott határok miatt ez sem tekinthető pontosnak. Ugyanígy csupán tendenciaként értékelhetőek a kivándorlókat szállító hajóstársaságok kimutatásai, hiszen azok bemondás vagy észlelés alapján készültek, amely a soknemzetiségű Magyar Királyság esetében mindenképpen pontatlanságot eredményezett. Arról sem szabad megfeledkezni, hogy a kivándorlók döntő többsége ugyan az Amerikai Egyesült Államokat kívánta elérni általában néhány társaság hajóit használva, azonban léteztek más célok és más társaságok szolgáltatásait is igénybe vették. A korabeli kivándorlás fogalma sem egyezett meg a napjainkban használatos fogalommal, hiszen a kivándorlók egy része hazatért. Voltak, akik több ízben is kivándoroltak, illetve hazatértek. A magyar állam vezetése a kivándorlást nem kívánta megakadályozni, csupán korlátok közé szorítva ellenőrizhetővé szerette volna tenni oly módon, hogy a kivándorlók utaztatásából keletkezett jelentős haszon magyar vállalatokat gyarapítson. E kezdeményezést azonban nem koronázta siker. A Magyar Királyi Határrendőrség létrehozása ugyan némileg javított a helyzeten, azonban az Osztrák Császárság és a Magyar Királyság közötti nyitott határ lehetetlenné tette a határforgalom körültekintő felügyeletét.³

Beleillett a magyar közigazgatás dualizmuskori fejlesztési folyamatába, hogy a magyar határőrizet új vezető szervezete a kormány közvetlen irányításával működött, hiszen a korszakot a centralizáció előretörése jellemezte.⁴

Az országgyűlés elé 1902 novemberében kerülő – az illetékes szakbizottságok által támogatott – javaslatot a törvényhozó testület egyhangúlag fogadta el. A határrendőrségről szóló törvényjavaslatot⁵ az országgyűlés a kivándorlásról szóló⁶, külföldieknek magyar korona országai területén való lakhatásáról⁷, az útlevélügyről⁸, három új csendőrkerület felállításáról⁹ szóló törvényjavaslatok társaságában tárgyalta.

A hozzászólások is egyetértő jellegűek voltak, tulajdonképpen részletkérdésekre szorítkoztak. Az egyenruhának nemzeti jelleget kívántak adni a képviselők, illetve felvetették a lehetőségét annak, hogy Eperjesen is állítsanak fel határrendőr kapitányságot, valamint – bár a törvényjavaslatban, valamint a közigazgatási és igazságügyi bizottság javaslataiban is szerepelt – még egyszer tisztázták, hogy a határrendőrség polgári fegyveres testület lesz. A kormány részéről – az országgyűlésnek a határrendőrséget is érintő ülésein – a miniszterelnök és belügyminiszter SZÉLL Kálmán mellett jelen voltak a legtekintélyesebb tárcák vezetői báró FEJÉRVÁRI Géza honvédelmi miniszter, LUKÁCS László pénzügyminiszter, PLÓSZ Sándor igazságügyminiszter, az üléseken részt vett még a kereskedelmi miniszter LÁNG Lajos és CSEH Ervin a horváth-dalmát-szlovén tárca nélküli miniszter is.¹⁰ A határrendőrség felállításáról szóló törvényt 1903. március 11-én szentesítette az uralkodó.¹¹ A testület működését azonban a 1905. december 9-ei minisztertanácsi határozat alapján 1906. január 15-én kezdhette meg. A törvény létrehozása és végrehajtása közötti több éves időszak oka a korabeli politikai eseményekben rejlik. E néhány évben hatalmas – korábban nem tapasztalt – sztrájkok söpörtek végig az országon. A politikai irányzatok között kiéleződő ellentétek pedig kormányválsághoz vezettek.¹²

Ilyen politikai események között, ebben a légkörben nem csoda, hogy elhúzódott a határrendőrség kiépítése, 1906-ban azonban már működött az új határrendőrség. Az uralkodó 1905. október 11-én jóváhagyta 11 határrendőr-kapitány, 18 határrendőr-fogalmazó, 9 határrendőr-segédfogalmazó, 10 határrendőr-fogalmazó gyakornok, 19 határrendőr-felügyelő, 21 határrendőr hivatali segédtsízt, 50 határrendőr-biztos és 22 hivatalszolga kinevezését. Ez a 160 fő volt a határrendőrség első személyi állománya – mely a kezdeti létszámhoz viszonyítva – a későbbiek során tekintélyes mértékben növekedett.¹³

A határszéli vármegyék főispánjai már 1905-ben szemrevételezték a határrendőrségi épületnek megfelelő házakat. Megvásárolták, illetve kibérelték a határrendőrség jövőendő objektumait. A berendezkedést követően a határrendőrség 1906. január 15-én kezdte meg szolgálatát.¹⁴

A határrendőrség feladatait, a felállítását elrendelő törvény 15 pontban határozta meg.¹⁵

A határrendőrség működését részletesen belügyminiszteri utasítás szabályozta, mely tartalmazta a hatóság célját, szervezetét és a határmenti közbiztonság teendőit. A határrendőrség működésére is vonatkozó utasítás 77 oldalon, 7 fejezetből és 117 paragrafusból állt, mely – a kor színvonalán teljes részletességgel – tárgyalta egy fegyveres államhatalmi szerv működésének szabályait. Lényegében a mai értelemben vett szolgálati szabályzat elődjének tekinthető.¹⁶

A Magyar Királyi Határrendőrségnek a határőrizetben részt vállaló társ rendvédelmi testületek határőrizeti feladatainak az összehangolása mellett önállóan kellett megoldania az útlevelköteles határszakaszokon a távolsági személyforgalom ellenőrzését, a nyomozati munka végzését, valamint a határrend betartásával kapcsolatos teendők végzését, mivel a testület felállítása nyomán a határszéli szolgabírói kirendeltségeket megszüntették.¹⁷

A határrendőrség tagjait – szolgálatuk ellátása során – fegyverhasználati jog illette meg.¹⁸

A határrendőrség a hírszerző, operatív munka segítségéből is kivette a részét. A határrendőr-kapitányságokat és kirendeltségeket ellátták az elhárítás által felfedett külföldi hírszerző ügynökök listájával. Útlevel ellenőrzések alkalmával a listán szereplő személyeket vagy letartóztatták, vagy a határrendőrség nyomozói megkezdték a figyelésüket, amit később a budapesti rendőrségnek vagy más szerv illetékeseinek adtak át. De nem csak előre meghatározott személyek felbukkanása esetén folytattak figyelést, kiterjesztették tevékenységüket mindenre, akit gyanúsak találtak, de letartóztatásához nem rendelkeztek megfelelő alappal.¹⁹

Az ellenséges hírszerzők kiszűrése mellett segítséget nyújtottak a közös hadsereg felderítő osztályainak ügynökök szervezéséhez is. A területileg illetékes hadtest törzs felderítő osztályának tisztjét értesítették azon személyekről, akik a határon rendszeresen átjártak és véleményük szerint alkalmasak voltak információ szállítására a felderítő osztály és a szomszédos országba telepített rezidentúra között. A katonai elhárítás, a felderítő munka eredményes segítségének honorálásaként a Császári és Királyi Hadsereg hadtest törzsei mellett működő felderítő osztályok vezetői több ízben tettek javaslatot határrendőr-kapitányságok és kirendeltségek vezetőinek legmagasabb szintű elismerésére.²⁰

A határrendőrség is végzett felderítést. Egyrészt megkísérelték kikérdezni a határon átkelő utasokat, másrészt megbíztak egyes személyeket, hogy a határ túloldalán a lakosság hangulatát, a közlekedési és hírközlő hálózatot, valamint az ott található katonai, határőrizeti erőket kipuhatolják. Ennek során egyes esetekben sor került a határ mentén szolgálatot teljesítő szerb vagy román hivatalnokok, vasutasok, katonák stb. lepénzelésére és beszerzésére.²¹

A határrendőrség feladatát képezte még a határátkelő helyen be- vagy kilépő fontosabb személyek, az uralkodóház tagjai stb. személyi biztonságának szavatolása is. A biztosítási feladatokat a csendőrséggel szorosan együttműködve hajtották végre, mert a csendőrség feladata volt a határállomástól az ország belseje felé az exponált személyek menetvonalának biztosítása.²²

A határrendőrség szervezeti felépítésére vonatkozóan a belügyminiszter 1905. december 29-én kelt rendeletével intézkedett.²³ A határrendőrség – a belügyminisztériumon belüli irányító apparátusát leszámítva – két képcsős volt. Irányító felső szervként a határrendőr-kapitányságok, alárendeltségükben pedig a kirendeltségek működtek. Kezdetben 11 kapitányság és 24 kirendeltség funkcionált 160 fővel. A kapitányságok élén a határrendőr-kapitány állt. Közvetlen alárendeltjei a kapitánysági hivatal vezetője és a kirendeltségek vezetői voltak. Általában a kapitányságok székhelyén is működtek kirendeltségnek megfelelő létszámú határrendőri erők a kapitányság részeként. A határrendőrség szervezeti felépítése – fennállási ideje alatt – lényegesen nem változott. Kisebb módosítást jelentett a határrendőri őrsegek szervezése 1908–1912-ig. 1912-ben az őrsegeket megszüntették, létszámukat beolvasztották a kapitányságok és kirendeltségek személyi állományába. A határrendőri őrsegek feladatait a határszéli csendőri erők vették át. Bár a határrendőrség szervezeti rendszerében jelentős változás nem történt, számottevő mennyiségi fejlesztés tapasztalható. Az 1906-os helyzethez képest a kapitányságok száma 17-re, a kirendeltségké pedig 41-re emelkedett. A legsűrűbben a szerb és román határon, vala-

mint Bukovina és Galícia irányában helyezkedtek el a határrendőrségi alakulatok. A legkevesebb szervezeti egység Horvátország, Ausztria és Csehország irányában települt.²⁴

A határrendőrség működési területe általában – a határtól számított – megközelítőleg 40 km-es területsávra terjedt ki. A határőrizettel kapcsolatos nyomozati tevékenységet a határrendőrség működési területén köteles volt végezni. A határrendőrség működési területét és diszlokációját 41 rendelettel módosították, szinte valamennyi rendelet a működési terület bővítésére irányult. Egyes kapitányságok működési területe nem csak a határmenti vármegyét, hanem több – a határvonallal nem érintkező – vármegyét is magába foglalta. A határrendőrség megalakulásakor működési területe 25 vármegyére, a Monarchia összeomlásakor pedig 30 vármegyére terjedt ki.²⁵

A működési terület bővülésével együtt kellett volna járnia a létszám emelkedésének is. Bár a határrendőrség létszáma gyarapodott ugyan, de mértéke elmaradt a működési terület növekedésétől. A határrendőrség feladatainak eredményes végzése érdekében erőteljesen támaszkodott a helyi csendőri és rendőri erőkre. A határrendőrség személyi állománya 281,88 %-al, 160 főről 451 főre emelkedett az első világháború kitöréséig.²⁶

A Magyar Királyi Határrendőrség viszonya a vármegyei közigazgatáshoz és a társ fegyveres testületekhez sajátos volt. Szolgálati tekintetben a határrendőrség közvetlenül a belügyminiszter alárendeltségébe tartozott. Azonban a határrendőr kapitányságok területileg illetékes vármegye főispánjának, a kirendeltségek pedig a szolgabíráknak a határőrizettel kapcsolatos – korabeli szóhasználatnál élve – megkereséseit kötelesek voltak végrehajtani. Az illetékességet a határrendőrség maga döntötte el. Ha a határrendőrség és a helyi közigazgatás illetve rendőrhatalóság között mégis hatásköri nézeteltérésre került sor abban a belügyminiszter döntött. Az államszervezet hierarchiájában határrendőr-kapitány a megyei főszolgabíróval illetve a városok rendőrkapitányával állt azonos szinten. Az a gyakorlat érvényesült, hogy a határrendőrség működése során észlelt, nem a határrenddel kapcsolatos törvényellenes cselekedeteket az arra illetékes hatóságoknak, más hatóságok pedig az általuk észlelt és a határrendre vonatkozó törvénysértéseket a határrendőrségnek jelezték. E mellett a bünyügyi nyomozásra vonatkozó belügyminiszteri rendelet a határrendőrségre is vonatkozott, amely alapján köteles volt a magyar királyi bíróságok és ügyészségek felhívásának eleget tenni, a büntetendő cselekmények kinyomozásában részt venni. A határrendőrség és a helyi rendőrhatalóságok együttműködése alapvetően két területre osztható.²⁷

Egyes – a határrendőrség hatáskörébe tartozó – esetekben a határrendőr-kapitányság működési területén lévő városok rendőrsége köteles volt automatikusan mindenfajta megkeresés, felszólítás, átirat nélkül is eljárni és arról az ügy jellege szerint azonnal, vagy havonta jelentést tenni a határrendőr-kapitánynak.²⁸

Amennyiben az adott város határának az ország határával volt közös határszakasza a városi rendőrség határőrizettel kapcsolatos kötelezettségei bővültek.²⁹

Sürgős esetben a városi rendőrkapitányságoknak el kellett tekinteni a határrendőr-kapitányság írásos megkeresésétől és a határrendőrség tisztjének szóbeli felhívásra is el kellett végezni ezen teendőket.³⁰

Lényegében a rendőrséggel megegyező volt a csendőrséghez fűződő viszony is. A határrendőr-kapitányságok működési területén lévő csendőrség köteles volt támogatni a határrendőrséget: karhatalom nyújtásával, megfigyelés végrehajtásával, nyomozásokban segéderő biztosításával.³¹

A határrendőrkapitány felszólításakor a csendőrségnek a csendőrség szolgálati szabályzatának a vármegye főszolgabírókra, vagy a városi rendőr-kapitányokra vonatkozó részét kellett alkalmaznia. A korabeli határrendőrség tehát a társ fegyveres testületek irányában is jelentős jogokkal felruházott szervezet volt.³²

Az államhatalom szervezeteihez fűződő viszonyában a határrendőrség helyzete egyértelmű volt, egy irányban merültek csak fel kezdeti nézeteltérések, melyek később rendeződtek a határrendőrség és a csendőrség kapcsolatának ismételt belügyminiszteri tisztázásakor. 1893-tól a csendőrség határmenti erői a szolgabírói kirendeltségek irányításával működtek, de szolgálatukat önállóan tervezték meg és látták el, a csendőri felettes szervek teljes értékű alárendeltjei maradtak. 1906 után mikor a szolgabírói kirendeltségek feladatkörét a határrendőrség vette át a határrendőr-kapitányságok és kirendeltségek vezetői a határszéli csendőri erőket, alárendeltjeiknek tekintették. Az érintett őrök csendőri szolgálati elöljáróikból ez tiltakozást váltott ki. A két fegyveres testület együttműködésének ez a része nem volt tisztázva. 1912-ben belügyminiszteri rendelettel rendezték a kérdést, mely tisztázta, hogy a csendőrség önállóan is lát el határőrizeti szolgálatot, végez útlevélkezelést is.³³

A határrendőr kapitányságok a helyi vezetés tekintetében lényegében csak a főispánnak voltak alárendelve. A főispánok ebben az időben – mikor a vármegyék már jórészt elvesztették korábbi füg-

getlenségüket a központi államhatalommal szemben – gyakorlatilag a vidék urainak tekinthetők. Főispánná általában exponált, nagy vagyonnal rendelkező személyeket kértek fel. Tisztségük eredményes ellátáshoz minden – a jogszabályi keretek között lehetséges – államhatalmi eszköz a rendelkezésünkre állt. Ellenőrzési jogot felettük csak az őket kinevező hatóság gyakorolt.³⁴

A határrendőr kapitányságok kötelessége volt, hogy a kirendeltségek negyedévente végrehajtásra kerülő ellenőrzése mellett, a határőrizetben résztvevő hatóságok határőrizeti munkáját hatósági területén félévente ellenőrizze. A határrendőrségi kirendeltségek havi jelentési kötelezettségéhez hasonló rendszeres jelentéstételi feladatuk a társ fegyveres testületeknek a határrendőr kapitányságok irányába nem volt. A határrendőr kapitányságok a hatósági területük határőrizeti helyzetéről évente tettek jelentést a belügyminiszternek.³⁵

Az I. világháború előtti években a szomszédos balkáni országokhoz fűződő kapcsolatok elhidegülése nyomán betervezésre kerülő katonai határőrizet előkészületi teendőinek végzése során, tisztázták a határrendőrség katonai rangjait 1911-ben. Ekkor a Katonai Határőrizeti Utasítás alapján a katonai határőrizetben együttműködő szervezetként résztvevő határrendőri közegek részére kötelezővé vált a kölcsönös tiszteletadás és elengedhetetlen volt a hivatalos érintkezés is úgy a Magyar Királyi Honvédség, mint a Császári és Királyi Hadsereg tagjaival. Ez azonban felvetette a rendfokozati feljebbvaló kérdését. A közös hadsereg képviselője a honvédelmi miniszter és a magyar belügyminiszter megállapodtak abban, hogy a határrendőri rangok mely katonai rangnak felelnek meg. A magyar határrendőrség főnöke ezredesi, a főnök helyettes alezredesi, a kapitányság vezetője őrnagyi, a kapitányságvezető helyettes századosi, a kirendeltség vezetői és a kapitányi hivatal vezetői főhadnagyi, a kirendeltség vezető helyettesi beosztás pedig hadnagyi rendfokozatnak felelt meg. Főhadnagyi rendfokozattal bírtak a határrendőr fogalmazók, hadnagyi rendfokozattal a határrendőr segéd-fogalmazók, zászlósi rendfokozattal pedig a fogalmazó-gyakornokok. A határrendőr biztosok rendfokozata a hadseregben a szakaszvezetőnek, a polgári biztosok, és a határrendőr őrségek vezetőinek rendfokozata a hadseregben az őrmesternek, a felügyelők és az irodai segédtisztok rendfokozata a hadseregben törzsőrmesternek felelt meg.³⁶

A véderő és a határrendőrség között az együttműködés témáját szabályozták. A háborús időszakra vonatkozó magyarországi szabályozás ugyanis a haderőnek nem rendelte alá a polgári közigazgatást, így annak részeként működő rendvédelmi területeket sem. Kizárólag a hadművelési területeken került a közigazgatás a hadsereg alárendeltségébe.³⁷

A XIX. század második felében, illetve XX. század elején Európa szerte törvényben foglalták össze a háborús időszakra vonatkozóan az országok működésének szabályait. E törvényekben lényegében a békeidőszakhoz viszonyított különleges hatalom gyakorlását szabályozták. A korabeli terminológia a kivételes hatalom időszakának kifejezését használta. Ezen időszakban az államok az emberi- és szabadságjogokat korlátozták. Eltérő volt azonban az, hogy e kiterjedt hatalommal a haderőt vagy a civil közigazgatást ruházta fel a törvényhozó testület. Két modell alakult ki, melyet valamilyen formában követtek az európai országok törvényhozói.

A porosz modell szerint a kivételes hatalom széleskörű jogosultságaival a hadsereget ruházták fel. A brit modell szerint a kivételes hatalom speciális jogosultságai nem a hadsereget, hanem a polgári közigazgatást illették meg. Az Osztrák-Magyar Monarchiában a kivételes hatalomra vonatkozóan kétféle szabályozás született. Az Osztrák Császárságban a porosz mintát követték, a Magyar Királyságban pedig az angol-szász megoldást részesítették előnyben.³⁸

Ausztriában már viszonylag korán 1869-ben létrejött a kivételes hatalom gyakorlására vonatkozó törvényi szabályozás. Ezzel Ausztriában a kivételes hatalom szabályozására vonatkozó jogszabályalkotási folyamat indult el. 1873-ban újabb törvénnyel fejlesztették tovább a szabályozást a bíróságokra vonatkozóan, konkrétan az esküdtbíráskodás felfüggesztését tette lehetővé a törvény a kivételes hatalom időszakában. 1906-ban az osztrák kormány és a hadvezetés szabályrendszer tervezetét hozott létre a kivételes hatalom időszakára. E rendelettervezet rendszert 1909-ben és 1912-ben aktualizálták és továbbfejlesztették. Végül pedig a Reichsrat 1913-ban átfogó jellegű törvényben újraszabályozta a kivételes állapotokat.

Először a közös hadügyminiszter vetette fel 1906-ban, hogy kívánatos volna a Magyar Királyságban is rendezni a kivételes hatalom kérdését. A magyar fél azonban a kivételes hatalom porosz minta szerinti rendezését elvetette. Magyar körökben egyetértés uralkodott kezdettől fogva arra vonatkozóan, hogy a kivételes hatalmat a polgári kormánynak, illetve közigazgatásnak kell gyakorolnia. Vita „csupán” abban a kérdésben jött létre, hogy a kormányzat kiterjesztett kompetenciáinak hol legyenek a határai. Végül is a többszöri egyeztetés nyomán – miután az uralkodó is visszaadta a törvénytervezetet a kormánynak további munkálatokra – 1912-ben az országgyűlés elé került a törvényjavaslat. A tör-

vényjavaslatban – a közös hadügyminisztérium nem tetszése ellenére – az angolszász mintát követő magyar felfogás érvényesült. A nézeteltérések azonban lassították a törvényelőkészítés ütemét. Annak ellenére, hogy 1906-ban és 1912-ben több olyan külpolitikai esemény is volt, amely gyorsítóan hatott a törvény létrehozására, mint például annexiós válság, balkáni háború, az Osztrák-Magyar Monarchiában a Magyar Királyság utolsó alkotta meg a kivételes hatalomról szóló szabályozást. 1910-ben a sajátos helyzetben lévő Bosznia-Hercegovina tartománygyűlése is jóváhagyta a kivételes hatalomról szóló törvényt.³⁹

A magyar kormánynak végül is sikerült érvényesíteni álláspontját. A magyar vélemény a dualizmus lényegéből fakadt. A dualista berendezkedés alapelve volt, hogy a magyar fél egyetértése nélkül a közös hadsereget nem lehetett aktivizálni. A közös hadsereg felhasználására ugyanis csak úgy kerülhetett sor, ha a magyar országgyűlés megszavazza az országra eső költségeket és újoncokat. A haderő belső felhasználása esetén az elszállásolás joga a magyar kormányt illette meg, azaz a Magyar Királyság területén csak a magyar kormány engedélyével állomásozhattak a közös hadsereg alakulatai. Ezzel elmentés lett volna, ha a kivételes hatalom idején a haderő parancsnoksága gyakorol a polgári közigazgatáshoz tartozó jogokat. Amennyiben az osztrák megoldást alkalmazták volna Magyarországon a hatalom – elsősorban Délvidéken és Kárpátalján – gyakorlatilag a haderő kezébe került volna.

Magyarországon a háború esetére szóló kivételes hatalomról szóló törvény a kormányt arra kötelezte, hogy kivételes intézkedéseit rendeletileg adja ki, melyeket az országgyűlésnél utólag köteles volt bejelenteni. A haderő és a civil hatóságok közötti együttműködés megvalósítására, a kivételes intézkedések végrehajtására a kormány kormánybiztosokat nevezett ki, akik a rendvédelmi szerveket is igénybe vehették. Erre azonban a haderőnek – ellentétben az Osztrák Császársággal – Magyarországon nem volt kompetenciája. A kivételes hatalom időszakában a kormány igénybe vehette a csendőrséget a városok területén is, az önkormányzatok határozatait megsemmisíthette, ellenőrizhette a postai táviró- és távbeszélő forgalmat, korlátozhatta az egyesületek működését, betilthatta a politikai gyűléseket, elrendelhetette a cenzúrát és a statáriális bíraskodást.⁴⁰

A háború kirobbanását követően a törvény szellemében a kormány egy sor intézkedést léptetett életbe. Az egész ország területére érvényes hatállyal betiltották az útlevelek kiadását, amittől csak kivételes esetekben lehetett eltérni. Bevezették a sajtócenzúrát. A Délvidéken és Erdélyben bevezették a bejelentkezési kötelezettséget és felfüggesztették az esküdtbírók működését, átadva hatáskörüket a királyi törvényszékeknek. Elrendelték továbbá e térségben a gyorsított bűnvádi eljárást.

A véderő rekvirálásokat sem hajthatott végre. A hadiszolgáltatásokat Magyarországon a polgári hatóságok szabták meg. Katonai hatóságok ilyen igényekkel a kormányhoz fordulhattak. Csupán sürgős esetben kereshették meg a megyei önkormányzatokat. Rendkívüli esetekben pedig a községi előjárókat is felkereshették. Magához a szolgáltatóhoz azonban egyáltalán nem fordulhattak.

A kormánynak a háború folyamán is sikerült érvényt szereznie a kivételes hatalom magyarországi szabályozását megvalósító törvénynek a közös hadsereggel szemben. Ebből adódóan sem a közigazgatás, sem a rendvédelmi szervek nem kerülhettek a véderő felügyelete alá.⁴¹

A határrendőrség feladatai háborúban a határvonalon meghagyott határátkelőhelyeken, illetve a hadműveleti záróvonalon lévő – a polgári forgalom számára megnyitott átkelőhelyeken – a forgalom ellenőrzése volt. A határrendőrség szolgálatában változás nem történt. Csupán a határőrizetben részt vevő társfegyveres testületekhez fűződő viszonyában történt módosulás. A vezető szerepet egyértelműen a hadsereg vette át. Ellenőrzési utasítási joga a területileg illetékes hadtestparancsnoknak volt, akinek a határőrizeti erők közvetlen alárendeltségébe kerültek. A határrendőr kapitányoknak a határőrizetben részt vevő társfegyveres testületekre vonatkozó ellenőrzési joga megszűnt. A határrendőrségnek a városi rendőrséghez fűződő viszonya azonban érintetlen maradt. A határrendőrség tagjait nem hívták be katonai szolgálatra, továbbra is folytatták a békeidőben megkezdett szolgálatukat.

A Magyar Királyi Határrendőrséget tehát a kivételes hatalom időszakában sem vonták be a katonai típusú határőrizeti tevékenység végrehajtásába. Természetesen a határrendőrség szolgálati tevékenysége is módosult ezen időszakban. A szervezet azonban nem került a hadsereg alárendeltségébe. Lényegében – elsősorban a forgalomellenőrzés tekintetében – a békeidőszakban megszokott feladatait látta el, azonban a megváltozott körülményeknek megfelelően.⁴²

Figyelemre méltó, hogy – a magyar kormány a Magyar Köztársaságnak az Európai Unióba való belépése, illetve a Schengen-i Egyezményhez történő csatlakozása nyomán – a dualizmus korához hasonló helyzet kialakulásakor 2007-ben az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királyságában alkalmazott megoldástól gyökeresen eltérő következtetésre jutott. A dualizmus idejében önálló határőrizeti testületet hoztak létre a határőrizeti feladatokat is ellátó rendvédelmi szervezetek határőrizeti teendőinek koordinálására. Ezzel szemben a harmadik évezred elején megszűntettek egy határőrizeti testüle-

tet. Mivel pedig feladatkörét beolvastották a rendőrség teendői közé, tovább növelték a rendőrség amúgy is túlsúlyos részvételét a rendvédelemben. Ezáltal pedig – legalábbis a struktúra tekintetében – a magyar rendvédelem egyre inkább hasonlatossá vált a diktatórikus államformát követő országokéhoz, ahol a rend fenntartásának teendőit általában egyetlen szervezetben koncentrálik a központi hatalom közvetlen irányításával. Ily módon pedig a kézi vezérlésű magyar rendvédelem egyre távolabb került a nyugati demokráciákat jellemző azon helyzettől, hogy a rendvédelmet több szakmai szervezet egybehangolt tevékenysége valósítja meg, amelyben a központi államhatalomnak és az önkormányzatoknak is érdemi szerepük van. A demokrácia alapelveit jelentő hatalommegosztás helyett a hatalom koncentrációja felé tett lépésnek bizonyult a magyar határrendőrség megszüntetése.

Jegyzetek:

- ¹ PARÁDI: A dualista Magyarország határőrizeti rendszerének kialakulása.
- ² Idem: A polgári magyar állam első határőrizeti szakszerve, a Magyar Királyi Határrendőrség 1906-1914.
- ³ BENCsik
- ⁴ CSIZMADIA: 119-298. p.
- ⁵ 1903/VIII. tc.
- ⁶ 1903/IV. tc.
- ⁷ 1903/V. tc.
- ⁸ 1903/VI. tc.
- ⁹ 1903/VII. tc.
- ¹⁰ Képviselőházi Napló 1903
- ¹¹ A törvények szentesítése, napjaink hatályosulási fogalmához hasonló.
- ¹² HORVÁTH
- ¹³ 5.692/1905. BM. r.
- ¹⁴ PARÁDI: *Rendőrség a határőrizetben*. 37. p.
- ¹⁵ A határrendőrség törvényben megállapított feladatait alkotta:
  - „a./ a határon átkelőket figyelemmel kísérése, a határmentén felmerülő, államrendészeti szempontból fontosabb mozzanatokról és eseményekről tájékoztatás szerzése és az illetékes hatóságokkal való közlése;
  - b./ a külföldiek bejelentésére és lakhatására vonatkozó szabályok végrehajtása;
  - c./ a kémkedés megakadályozása, esetleg a kémek letartóztatása;
  - d./ a szomszédos állam lakó részéről személyek és tárgyak ellen jöhető erőszakos támadás meggátlása, különösen pedig a katonai védművek, az ország határának megjelölésére szolgáló határjelek, jelzők katonai vagy polgári hatóságok által felállított földmérési jelek megromlásának, megsemmisítésének vagy megváltoztatásának megakadályozása és feljelentése;
  - e./ kitiltott, rendőri kifogás alá eső és magukat igazolni nem tudó egyének az állam területére belépésben megakadályozása;
  - f./ nyomozott, vagy valamely büntető cselekménnyel gyanúsított s a törvények vagy a fennálló szabályok értelmében előzetesen letartóztatható egyéneknek a határszélén való letartóztatása;
  - g./ a határszélén letartóztatott a toloncz szabályok rendelkezései alá eső egyének eltolozolása, külföldről érkező tolonczok átvétele és tovább indítása;
  - h./ fegyverek, lőszer és hadiszerek ki- vagy bevitelének ellenőrzése, valamint tilalom esetén ilyenek és más tárgyak kivitelének és behozatalának megakadályozása;
  - i./ hadköteles egyének kiszökésének megakadályozása;
  - j./ nőcsempészet meggátlása;
  - k./ határszélin vasúti és gőzhajó állomásokon az államrendőri és közbiztonsági teendők ellátása s a közegészségügyi szabályok betartásának ellenőrzése;
  - l./ határszélén lévő szállodák, vendéglők, korcsmák, kávéházak és egyéb nyilvános helyek ellenőrzése;
  - m./ azon határvonalon, hol útlevél kötelezettség áll fenn az útlevél vizsgálat, határátkelési igazolványok kiállítása;
  - n./ az útlevél szabályok áthágása, tilos visszatérés, nőcsempészet, a külföldiek bejelentése és lakhatására vonatkozó szabályok megszegése által elkövetett kihágások eseteiben I. fokon való rendőri bírászkodás;
  - o./ a csempészet megakadályozásában való közreműködés és az erre hivatott közegek támogatása.”
- ¹⁶ 1903/VIII. tc.
- ¹⁷ 91.000/1905. BM. kr.
- ¹⁸ PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914.
- ¹⁹ „1. Jogos védelem gyanánt, a tettes veszélyesen megtámadatik;
  2. ha életét vagy testi épségét komolyan fenyegető támadással oly körülmények között fenyegettetik, hogy annak bekövetkezésétől alaposan tarthat;
  3. a szolgálat teljesítése közben olyan tetteles ellenszegülésre talál, mely azt meghiusítaná s az ellenszegülés legyőzésére már alkalmazott minden kíméletes eszközt sikertelen maradt;
  4. ha a fegyver használata életükben vagy testi épségükben támadott harmadik személy megmentésére vagy megvédésére szükséges.”
- ²⁰ 91.000/1905. BM. kr.
- ²¹ 76.338/1909. BM. r.
- ²² PARÁDI: A határszélini csendőrség állambiztonsági feladatai.
- ²³ V. ö. 14. sz. jegyzettel.
- ²⁴ Loc. cit.
- ²⁵ 91.000/1905. BM. kr.
- ²⁶ 54.957/1908. BM. kr. ; 58.320/1912. BM. kr.
- ²⁷ PARÁDI: A magyar határőrizet tere a kiegyezéstől a második világháborúig.

²⁶ Idem: A Magyar Királyi Határrendőrség a magyar határőrizet szakmai vezető testülete.

²⁷ 130.000/1899. BM. r. utasítás a nyomozó rendőri hatóságok és közegek részére

²⁸ A városi rendőrségek jelentési kötelezettségei közé tartozott:

„a./ kémkedés;

b./ fegyverek, lőszeresek szállításának;

c./ hadkötelesek kiszökésének;

d./ nőcsempészetnek és;

e./ csempészetnek a megakadályozása valamint;

f./ határszéli nyilvános helyek ellenőrzése.”

91.000/1905. BM. kr.

²⁹ A határmenti városok határőrizettel kapcsolatos feladatai gyarapodtak:

„a./ kitiltott illetve gyanús személyeknek az országba történő bejutását illetve a;

b./ büntetőeljárás alatt álló személyeknek az országhatáron a kijutását megakadályozni és;

c./ a külföldi tolonczokat átvenni illetve a helyi tolonczokat elszállítani.

A városi rendőrségek kötelesek voltak még külön felszólításra:

a./ a határrendőrség részére adatokat szolgáltatni;

b./ a határrendőrség megbízásából nyomozást folytatni;

c./ a határrendőrség részére erőket és eszközöket biztosítani, amennyiben a kérdéses ügyek a határrenddel összefüggésben álltak.”

Loc. cit.

³⁰ Loc. cit.

³¹ SZUT-1900. V. fejezet az őrs körlet és a határátlépés, valamint a határszéli szolgálat szabályozása.

³² Loc. cit.

³³ 48.999/1912. BM. kr.

³⁴ CSIZMADIA: 225-244. p.

³⁵ 91.000/1905. BM. kr.

³⁶ PARÁDI: *A dualista Magyarország határőrizete*

³⁷ Idem: Áttérés a háborús határőrizetre az első világháború előtt.

³⁸ MEZEY: A kivételes hatalom.

³⁹ Loc. cit.

⁴⁰ 1912/LXIII. tc.

⁴¹ Loc. cit.

⁴² 285/1915. ME. r.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK

CSIZMADIA

— CSIZMADIA Andor: *A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig*. Budapest, 1976, Akadémia Kiadó.

HORVÁTH

— HORVÁTH József: *Az 1905-1906. évi vármegyei ellenállás története*. Budapest, 1907, s.n.

PARÁDI: *Rendőrség a határőrizetben*.

— PARÁDI József: *Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században*. III. köt. *Rendőrség a határőrizetben*. Budapest, 2003, Tipico Design.

TANULMÁNYOK

BENCSIK

— BENCSIK Péter: A kivándorlás jogi szabályozása 1903-1914. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XII. évf. (2007) 15. sz. 13–31. p. A tanulmány korábbi változata 2001. november 6-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Az európai és a magyar rendvédelem a XIX-XX. században.” című XV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

MEZEY: A kivételes hatalom.

— MEZEY Barna: A kivételes hatalom. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, IV. évf. (1994) 5. sz. 4–6. p. A tanulmány korábbi változata 1993. szeptember 21-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Háború, forradalom, trianon” című V. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI: A dualista Magyarország határőrizeti rendszerének kialakulása.

— PARÁDI József: A dualista Magyarország határőrizeti rendszerének kialakulása. *Belügyi Szemle*, XXX.évf. (1982) 10. sz. 44–51. p.

PARÁDI: A polgári magyar állam első határőrizeti szakszerve, a Magyar Királyi Határrendőrség 1906-1914.

— PARÁDI József: A polgári magyar állam első határőrizeti szakszerve, a Magyar Királyi Határrendőrség 1906-1914. *Hadtörténelmi közlemények*, XCIC. évf. (1986) 3. sz. 541–570. p.

PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914.

— PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914. *Hadtörténelmi közlemények*, CI. évf. (1988) 1. sz. 56–92. p.

PARÁDI: A Magyar Királyi Határrendőrség a magyar határőrizet szakmai vezető testülete.

— PARÁDI József: A Magyar Királyi Határrendőrség a magyar határőrizet szakmai vezető testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, III. évf. (1993) 4. sz. 21–50. p. A tanulmány korábbi változata 1992. szeptember 29-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar

- Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*A dualista Magyarország rendvédelme*” című IV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: Áttérés a háborús határőrizetre az első világháború előtt. — PARÁDI József: Áttérés a háborús határőrizetre az első világháború előtt. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, IV. évf. (1994) 5. sz. 13–17. p. A tanulmány korábbi változata 1993. szeptember 21-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Háború, forradalom, trianon*” című V. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A határszéli csendőrség állambiztonsági feladatai. — PARÁDI József: A határszéli csendőrség állambiztonsági feladatai. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XI. évf. (2005) 14. sz. 91–94. p. A tanulmány korábbi változata 1999. februárjában Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett tudományos rendezvénysorozat II. szimpoziumján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A magyar határőrizet tere a kiegyezéstől a második világháborúig. — PARÁDI József: A magyar határőrizet tere a kiegyezéstől a második világháborúig. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XII. évf. (2007) 15. sz. 125–138. p. A tanulmány korábbi változata 2005. augusztus 27-én a szlovéniai Lendván hangzott el a Hajnal István Kör által szervezett tudományos konferencián. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

SZABÁLYZATOK

SZUT-1900

- Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára. Budapest, 1900, s.n.

KÉZIRAT

PARÁDI: *A dualista Magyarország határőrizete 1867-1914.*

- PARÁDI József: *A dualista Magyarország határőrizete 1867-1914.* Bölcsész-kari disszertáció (ELTE BTK) Kézirat. Budapest, 1985.

JOGSZABÁLYOK

1903/IV. TC.

- 1903/IV. TC. a kivándorlásról.

1903/V. tc.

- 1903/V. tc. külföldieknek a magyar korona országa területén való lakhatásáról.

1903/VI. tc.

- 1903/VI. tc. az útlevéllüggyről.

1903/VII. tc.

- 1903/VII. tc. három új csendőr kerület felállításáról.

1903/VIII. tc.

- 1903/VIII. tc. a határrendőrségről.

1912/LXIII. tc.

- 1912/LXIII. tc. a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről.

130.000/1899. BM. r.

- 130.000/1899. BM. r. utasítás a nyomozó rendőri hatóságok és közegek részére

5.692/1905. BM. r.

- 5.692/1905. BM. r. az 1903/VIII. tc. a határrendőrségről szóló törvény életbe léptetése tárgyában.

91.000/1905. BM. kr.

- 91.000/1905. BM. kr. a határrendőrségről szóló 1903/VIII. tc. életbeléptetéséről és végrehajtásáról.

54.957/1908. BM. kr.

- 54.957/1908. BM. kr. a határszéli őrségek létesítése tárgyában.

76.338/1909. BM. r.

- 76.338/1909. BM. r. a határrendőrségi nyomozások tárgyában.

48.999/1912. BM. kr.

- 48.999/1912. BM. kr. a határszéli külszolgálat csendőrség általi átvétele tárgyában.

58.320/1912. BM. kr.

- 58.320/1912. BM. kr. határrendőri külszolgálat ellátása a határrendőrségi őrségek megszüntetésével.

285/1915. ME. r.

- 285/1915. ME. r. az útlevélkötelezettség elrendelése tárgyában.

Melléletek jegyzéke:*I. sz. melléklet*

A Magyar Királyi Határrendőrség szervezeti felépítése. 109

II. sz. melléklet

A Magyar Királyi Határrendőrség belső szolgálati kapcsolatai. 110

III. sz. melléklet

A dualizmuskori magyar határőrizetben tevékenykedőrendvédelmi testületek személyi állománya. 110

IV. sz. melléklet

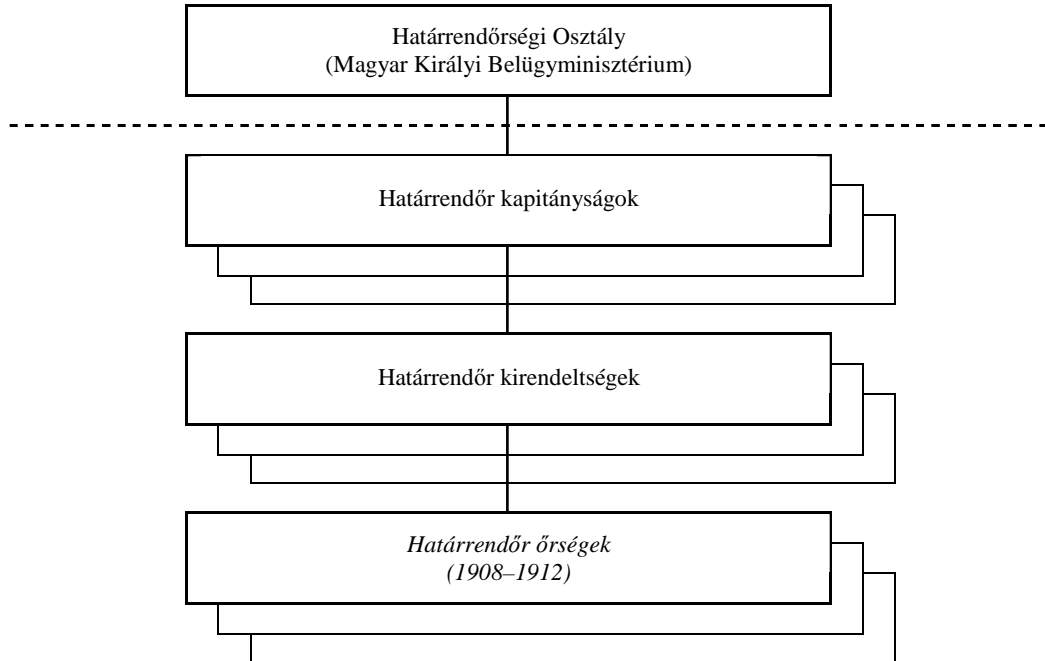
A dualista Magyarország határőrizeti szervei. 111

V. sz. melléklet
 A határőrizetben részt vevő és ahhoz csatlakozó magyarországi szervezetek felépítése. 112

VI. sz. melléklet
 A Magyar Királyi Belügyminisztérium határőrizettel kapcsolatos osztályainak változásai 1891–1918. 116

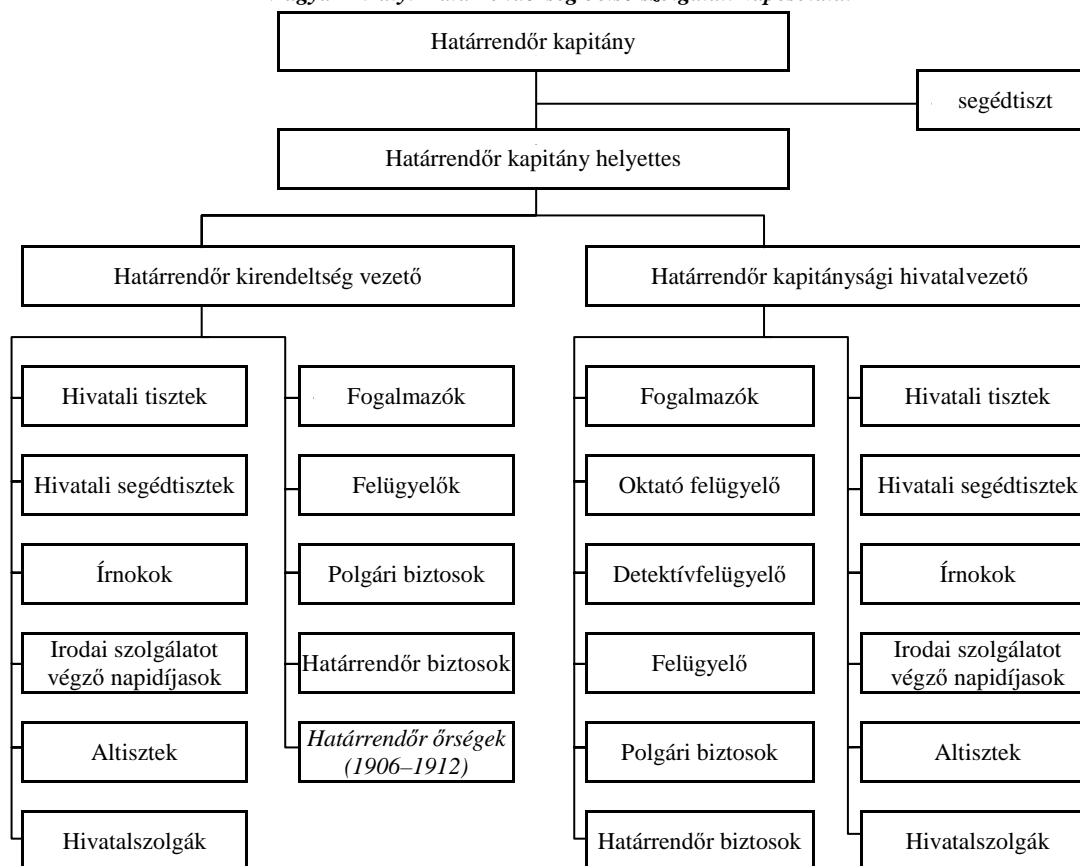
I. sz. melléklet

A Magyar Királyi Határrendőrség szervezeti felépítése

Forrás: PARÁDI József: A Magyar Királyi Határrendőrség. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XII. évf. (2007) 15. sz. 139-159. p. A tanulmány korábbi változata 2004. áprilisában Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Rendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett Szemere Beszélgetések szimpozium sorozat rendezvényén a Rendőrség Tudományos Tanácsának közreműködésével. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

A Magyar Királyi Határrendőrség belső szolgálati kapcsolatai

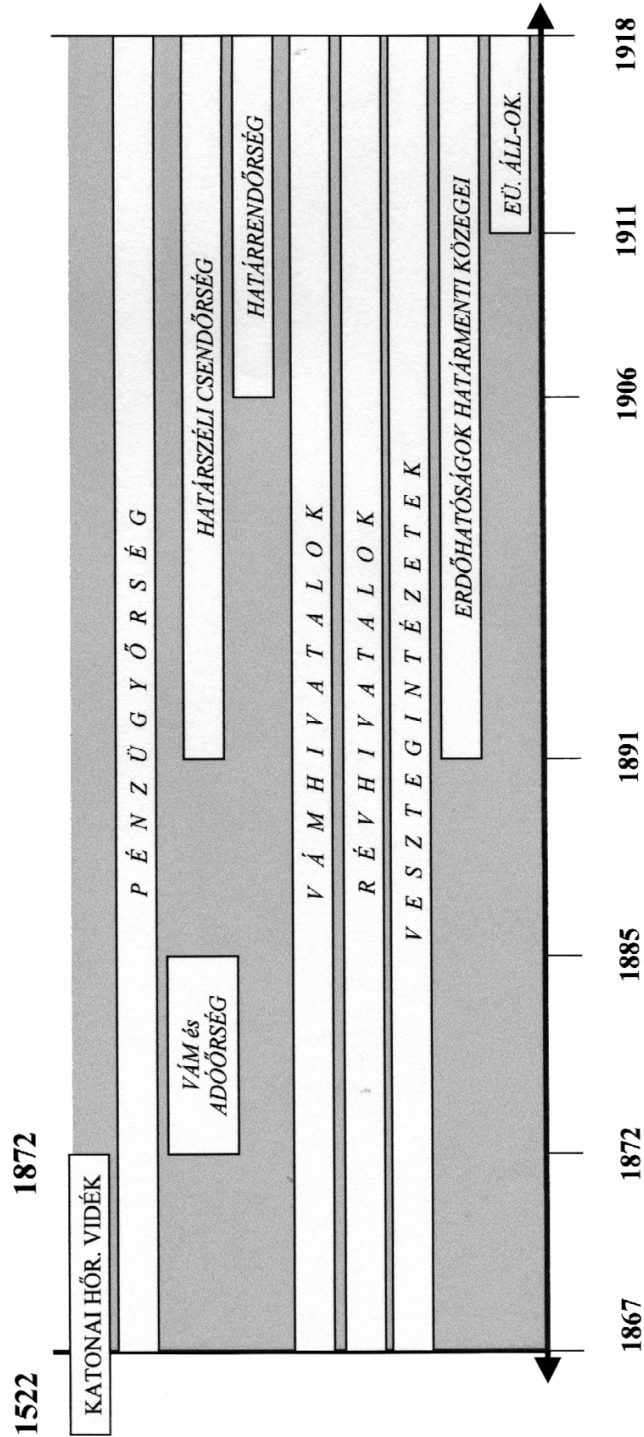
Forrás: PARÁDI József: A Magyar Királyi Határrendőrség. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XII. évf. (2007) 15. sz. 139-159. p. A tanulmány korábbi változata 2004. áprilisában Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Rendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett Szemere Beszélgetések szimpozium sorozat rendezvényén a Rendőrség Tudományos Tanácsának közreműködésével. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

A dualizmuskori magyar határőrizetben tevékenykedő rendvédelmi testületek személyi állománya

A határőrizetben résztvevő szervek	A személyi állománynak szerb és román határon		Összesen:
	örökös tartományok irányában	állomásozó része	
HATÁRRENDŐRSÉG	180 fő	271 fő	451 fő
Határszéli csendőrség	1430 fő		1430 fő
Pénzügyőrség határőrizetben résztvevő erői	549 fő		549 fő
Vámhivatalok	129 fő	171 fő	300 fő
Vesztegetintézetek	39 fő		39 fő
Egészségügyi állomások	36 fő	36 fő	72 fő
Rév hivatalok		60–70 fő	60–70 fő
Határszéli erdőhatóságok fegyveres tagjai	150–200 fő	200–250 fő	350–450 fő
Összesen:	2513–2563 fő	738–798 fő	3251–3361 fő

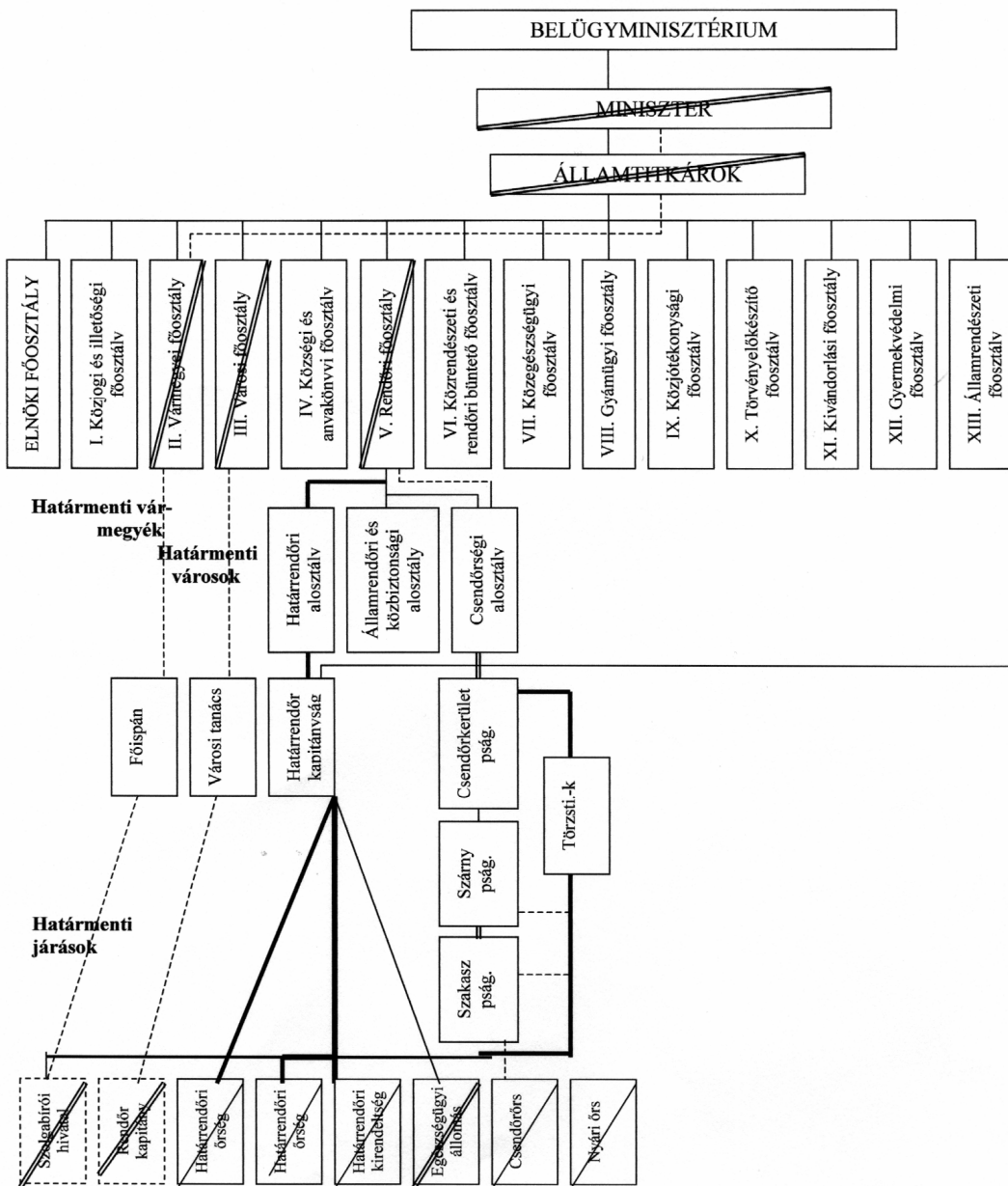
Forrás: PARÁDI József: *Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században*. Budapest, 2003, Tipico Design, III. köt. *Rendőrség a határőrizetben. /A magyar rendvédelmi szervezetek története/* 252. p.

A dualista Magyarország határőrizeti szervei

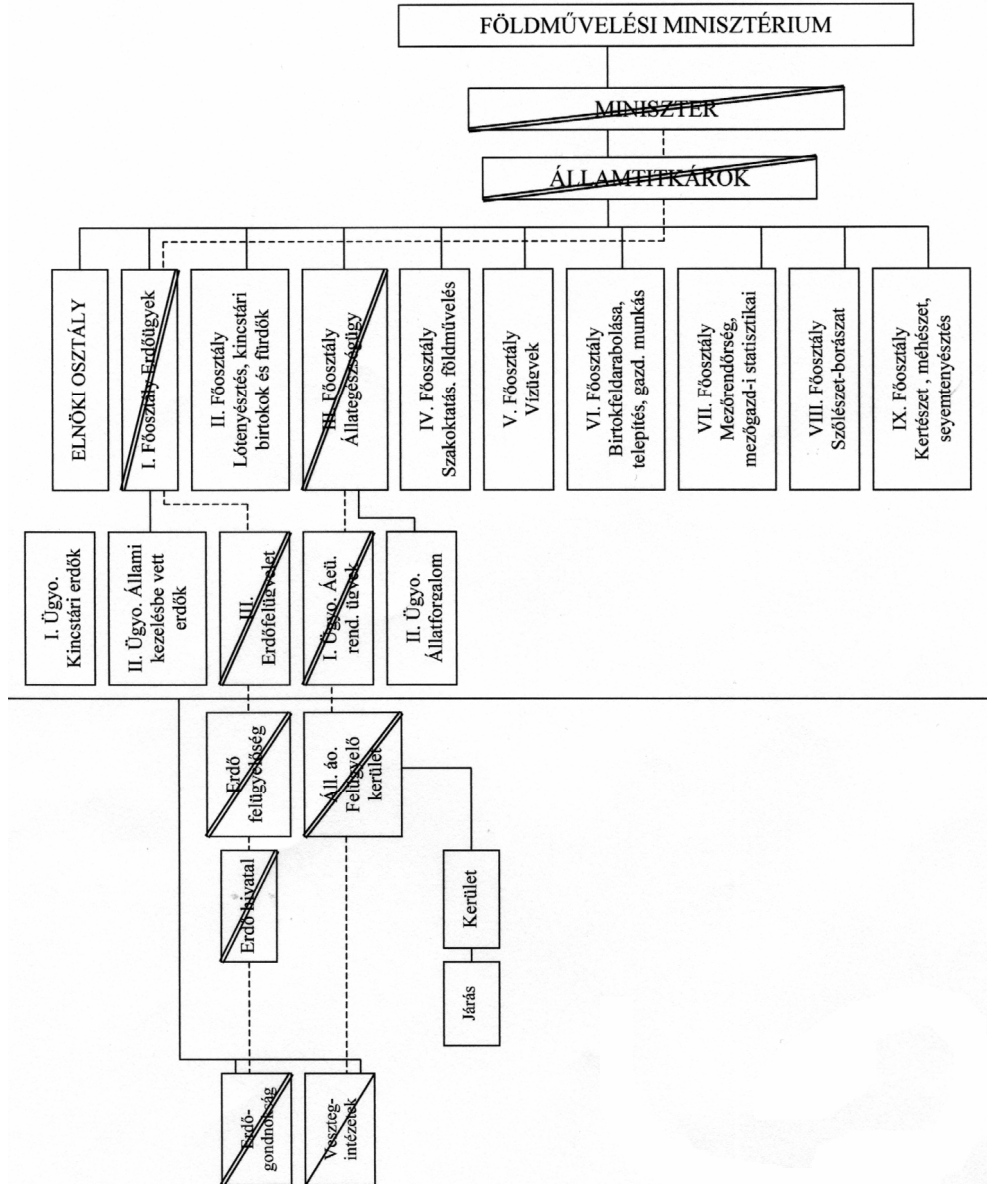

FORRÁS: PARÁDI József: *Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században*. Budapest, 2003, Tipico Design, III. köt. *Rendőrség a határőrizetben*. /A magyar rendvédelmi szervezetek története/ 251. p.

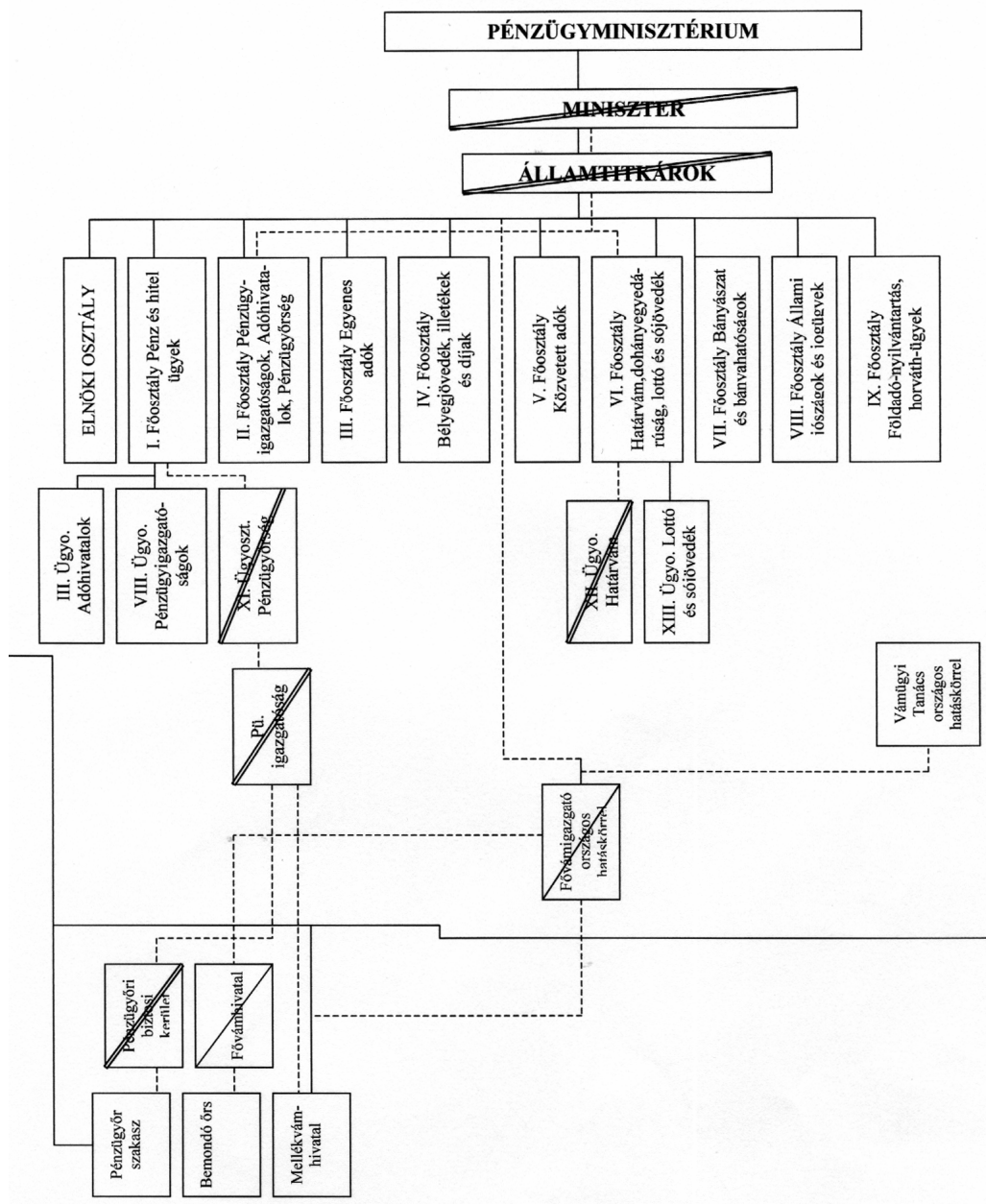
A határőrizetben részt vevő és ahhoz csatlakozó magyarországi szervezetek felépítése

A határőrizetben részt vevő és ahhoz csatlakozó magyarországi szervezetek felépítése

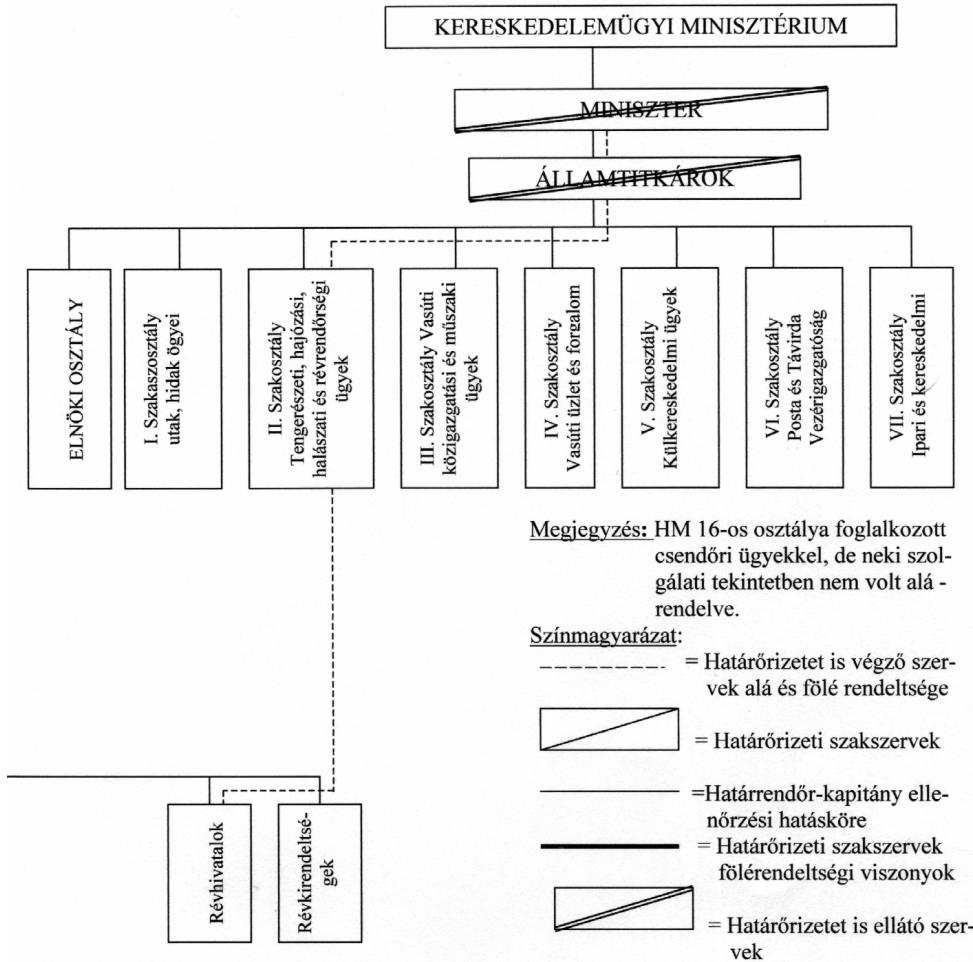

A határőrizetben részt vevő és ahhoz csatlakozó magyarországi szervezetek felépítése

Forrás: Magyarország Tiszti Cím és Névtárai 1870-1914.

A határőrizetben részt vevő és ahhoz csatlakozó magyarországi szervezetek felépítése

Forrás: PARÁDI József: *Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században*. Budapest, 2003, Tipico Design, III. köt. *Rendőrség a határőrizetben. /A magyar rendvédelmi szervezetek története/* 246. p.

A Magyar Királyi Belügyminisztérium határőrizettel kapcsolatos osztályainak változásai 1891-1918.

Év	A MAGYAR KIRÁLYI BELÜGYMINISZTERIUM HATÁRŐRIZETTEL KAPCSOLATOS OSZTÁLYAINAK VÁLTOZÁSAI							Lét-szám	
1891-1918									
1891	V. FŐOSZTÁLY 12 fő							113	
	V/a rendőri ügyosztály			V/b kihágási ügyosztály					
1897	V. FŐOSZTÁLY 15 fő							120	
	V/c közrendészeti ügyosztály	V/b Államrendőri Közbiztonsági ügyosztály		V/d Kihágási ügyosztály					
1900	V. FŐOSZTÁLY 16 fő							114	
	V/c Közrendészeti ügyosztály	V/a Államrendőri ügyosztály	V/b Közbiztonsági ügyosztály		V/d Kihágási ügyosztály				
1904	II. FŐOSZTÁLY 20 fő							127	
	II/b Közrendészeti alosztály		II/d Államrendőri Közbiztonsági alosztály			II/c Kihágási alosztály			
1905	III. FŐOSZTÁLY 23 fő							121	
	III/c Közrendészeti alosztály		III/d Államrendőri Közbiztonsági alosztály		III/b Csendőrségi ügykör		III/d Kihágási alosztály		
1907	V. RENDŐRI FŐOSZTÁLY 23 FŐ				VI. KÖZRENDESZETI KIHÁGÁSI FŐOSZTÁLY 13 FŐ			119	
	V/c Kivándorlás alosztály	V/a Államrendőri Közbiztonsági alosztály	V/b Csendőrségi alosztály	V/d Fordító alosztály	VI/a Közrendészeti alosztály		VI/b Kihágási alosztály		
1910	V. RENDŐRI FŐOSZTÁLY 18 FŐ		VI. KÖZRENDESZETI FŐOSZTÁLY KIHÁGÁSI 16 FŐ			XI. KIVÁNDORLÁSI FŐOSZTÁLY 9 FŐ		163	
	V/a Államrendőri Közbiztonsági alo	V/b Csendőrségi alosztály	V/c Fordítói alosztály	VI/a Közrendészeti alosztály	VI/b Kihágási alosztály				
1913	V. RENDŐRI FŐOSZTÁLY 28 FŐ		VI. KÖZRENDESZETI RENDŐRI BÜNTETŐ FŐO. 18 FŐ		XI. KIVÁNDORLÁSI FŐO. 9 FŐ		XIII. ÁLLAMRENDESZETI FŐO.	250	
	V/a Államrendőri közbiztonsági alosztály	V/b Csendőrségi alosztály	V/c Fordítói alosztály	VI/a Közrendészeti alosztály	VI/b Rendőri büntető alosztály				
1914	V. RENDŐRI FŐOSZTÁLY 27 FŐ			VI. KÖZRENDESZETI RENDŐRI BÜNTETŐ FŐO. 20 FŐ		XI. KIVÁNDORLÁSI FŐO. 11 FŐ		XIII. ÁLLAMRENDESZETI FŐO. 6 FŐ	219
	V/a Államrendőri közbiztonsági alosztály	V/b Csendőrségi alosztály	V/c Fordítói alosztály	VI/a Közrendészeti alosztály	VI/b Rendőri büntető alosztály	XI/a Közigazgatási ütle- vél alo.	XI/b Védelmi alosztály		
1915	V. RENDŐRI FŐOSZTÁLY 22 FŐ			VI. KÖZRENDESZETI RENDŐRI BÜNTETŐ FŐO. 20 FŐ		XI. KIVÁNDORLÁSI FŐO. 11 FŐ		XIII. ÁLLAMRENDESZETI FŐO. 6 FŐ	234
	V/a Államrendőri közbiztonsági alosztály	V/b Csendőrségi alosztály	V/c Határrendőrségi alosztály	VI/a Közrendészeti alosztály	VI/b Rendőri büntető alosztály	XI/a Közigazgatási ütle- vél alo.	XI/b Védelmi alosztály		
1917	V. RENDŐRI FŐOSZTÁLY 27 FŐ			VI. KÖZRENDESZETI RENDŐRI BÜNTETŐ FŐO. 18 FŐ		XI. KIVÁNDORLÁSI FŐO. 11 FŐ		215	
	V/a Államrendőri közbiztonsági alosztály	V/b Csendőrségi alosztály	V/c Határrendőrségi alosztály	VI/a Közrendészeti alosztály	VI/b Rendőri büntető alosztály		XI/a Közigazgatási ütle- vél alo.		
1918	VI. RENDŐRI FŐOSZTÁLY 22 FŐ		VII. KÖZRENDESZETI FŐOSZTÁLY 8 FŐ		VIII. RENDŐRI BÜNTETŐ FŐO. 8 FŐ		XIII. KIVÁNDORLÁSI FŐO. 11 FŐ		
	VI/a Államrendőri közbiztonsági alosz.	VI/b Csendőrségi alosztály	VII/a Általános közrendészeti igazgatási alo.	VII/b Közrendészeti kérdések szab.			XIII/a Közigazgatási ütle- vél alo		
								XIII/b Védelmi alosztály	

Forrás: PARÁDI József: *Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században*. Budapest, 2003, Tipico Design, III. köt. *Rendőrség a határőrizetben. /A magyar rendvédelmi szervezetek története/* 242. p.